

Teadmine: kolm tähendust (Meos, I. Filosoofia põhiprobleemid. 2010)

Sõnu *teadmine* ja *teadma* kasutatakse kõnekeeles küllaltki erinevates kontekstides. Eelkõige võiksime eristada sõna *teadmine* kolme erinevat tähendust.

1. Teadmine kui **tuttavolek** kellegagi või millegagi (ingl *knowledge by acquaintance*). Selles tähenduses teadmisi omandame kellegagi või millegagi kokku puutudes. Näiteks
 - *Ma tean, mis on hambavalu* (st ma olen hambavalu tundnud)
 - *Ma tean, mida tähendab olla ebaõiglaselt süüdistatu* (st ma olen selle läbi elanud)
 - *Ma tean seda meest juba sellest ajast, kui ta alles lihttööline oli* (st ma tundsin teda juba tollal).
2. Teadmine kui oskus midagi teha ehk **teadmine-kuidas** (ingl *knowing how*). Selles tähenduses teadmised ilmnevad teatud tegevuses ning neid omandatakse samuti vaid tegevuse kaudu. Näiteks
 - *Ma tean, kuidas pannkooke valmistatakse* (st ma oskan pannkooke valmistada)
 - *Ma tean, kuidas teha lipsusõlme* (st ma oskan lipsusõlme teha).
3. Teadmine kui teatud informatsiooni omamine ehk **teadmine-et** (ingl *knowing that*). Selles tähenduses teadmised sõnastatakse ning neid saab omandada lugedes või kuulates. Näiteks
 - *Ma tean, et päike tõuseb idast*
 - *Ma tean, miks ta mind nii imelikult vaatas*
 - *Ma tean, et Päike on Maale lähim täht.*

Iseseisvaks mõtlemiseks – sõnasta iga teadmise tähenduse kohta kaks näidet!

TUTTAVOLEK	OSKUS	INFO OMAMINE
1.	1.	1.
2.	2.	2.

Veel mõtle sellele, kas teadmine-kuidas eeldab ilmtingimata teadmist kolmandas tähenduses? Teisiti öeldes – kas oskus eeldab infot?

Vaikiv teadmine (Meos, I. Filosoofia põhiprobleemid. 2010)

Briti-ungari mõtleja Michael Polanyi (1891-1976) on defineeritud vaikiva teadmise. See on keele abil väljendamatut teadmist, mis antakse vahetult edasi meistritl õpilasele.

Mõtle, kuidas on võimalik anda teadmisi edasi ilma sõnadeta!

Loomade teadmised (Meos, I. Filosoofia põhiprobleemid. 2010)

Kui me niimoodi arutleme, siis saame selgust luua ka küsimuses, kas loomadelgi on teadmisi. Vastata võiks, et teadmisi oskuste tähenduses on loomadel küll. Paljud linnud oskavad pesa ehitada, paljud loomad urgu, kõik nad oskavad eristada söödavat mittedöödavat jne. Need kõik olid näited *teadmistest, kuidas...* ehk oskustest.

Küsimusele, kas loomadel on ka teist liiki teadmisi (*teadmisi, et...*), võiks vastata, et vaevalt küll. Nimelt eeldavad seda liiki teadmised teatud keele olemasolu, mille abil neid teadmisi väljendada. Loomade puhul on aga küsitav, kas neil selline keel on. Loomad küll suhtlevad omavahel, häälitsevad, annavad üksteisele märku, kuid seda ei saa ehk nimetada keeleks, milles väljendada teadmisi.

Probleemid seoses teadmise defineerimisega

Sõnal teadmine on küll kolm tähendust (tuttavolek, teadmine-et, teadmine-kuidas), kuid mis ikkagi on teadmine?

Mõtle, milles seisneb vastuolu nendes väidetes?

- Ma tean, mis on teadmine.
- Ma ei tea, mis on teadmine.

Selgituseks:

- Esimesel juhul ma väitsin end teadvat midagi.
- Teisel juhul ma väitsin end mitteteadvat midagi
- Mis peab olema aga mõlema väite eelduseks?
- Nimelt see, et ma tean sõna “teadma” tähendust! Ka juhul, kui väidad, et ei tea, mis on teadmine!
- Kui Sa näiteks väidad, et Sa ei usu ufode olemasolu, siis Sul peab olema ettekujutus sellest, mida tähendab sõna “uskuma”. Kas on nii?
- Nii peaks olema iga mõistega, mida me kasutame.

Teadmise definitsioon (Meos, I. Filosoofia põhiprobleemid. 2010)

Võttes arvesse eelmist arutluskäiku, tuleb meil kokku leppida, mida peame silmas, kui räägime teadmisest. Teadmise defineerimisel on lähtunud Vana-Kreeka filosoofist Platonist, kellele kuulub teadmise klassikaline definitsioon.

Platoni (427–347 e.m.a) dialoogis „Theaitetos“ ütleb nimategelane:

„Praegu meenus mulle, mida kuulsin kelleltki, kuid hiljem unustasin; ta ütles, et teadmine on tõene arvamus koos seletusega, aga arvamus ilma seletusega pole teadmine. Millel pole seletust, on tunnetamatu – nii ta seda nimetas. Millel aga on seletus, on tunnetatav.“

Veidi hiljem lausub samas dialoogis Sokrates (antud juhul vaid tegelaskujuna):

„Kui kellelgi on tõene arvamus millestki ilma seletusega, selle hing valdab asja kohta tõde, kuid mitte teadmist.“

Sellest dialoogist on kasvanud välja tänapäevalgi levinud arusaam teadmisest-et kui põhjendatud tõesest uskumusest (ingl *justified true belief*).

Seega teadmise klassikaline definitsioon on: **teadmine on põhjendatud tõene uskumus.**

Definitsiooni kolm olulist komponenti on:

1. uskumus (pead sisemiselt midagi omaks võtma);
2. tõene (peab vastama **tegelikkusele**);
3. põhjendatus (loogiline argumentatsioon, kus on viited faktidele, definitsioonidele, reeglitele).

Kas Sa tead, mis on teadmine?

Kasutatud allikas

Meos, I. *Filosoofia põhiprobleemid*. 2010 (elektroniline väljaanne)

http://www.indrekmeos.xyz/e_raamat/Meos_I_Filos_pohiprobleemid.pdf